Johan Christian Nord

jcn@hum.au.dk

Modersmål og verdenssprog

»Den, der tier, samtykker« plejer man at sige – i hvert fald på mit sprog. Og der har jo faktisk været tavshed omkring det spørgsmål om »forbudet mot engelsk i *Edda*«, som Gunnar Sivertsen søgte at rejse i *Edda* 1-2012, og som er det, jeg her skal beskæftige mig med. I udgangspunktet opfatter jeg faktisk denne tavshed som noget positivt; jeg opfatter den netop som et samtykke med den praksis, man indførte på *Edda* i 2006, hvor man slog fast, at skandinaviske forskere skriver på deres modersmål, når de udgiver artikler i *Edda*.

Denne praksis kan jeg fuldt ud forlige mig med – jeg er endda vældig begejstret for den – og jeg tillader mig det åndelige overgreb på de, der ikke har givet deres mening til kende, at antage, at også den overvejende del af *Eddas* skribenter og abonnenter er tilfredse med, at danske, svenske og norske forskere hér formidler deres forskning på dansk, svensk og norsk (i begge dets afarter!). Hvorfor er jeg så begejstret for den praksis? Det er jeg af mange grunde. I lederartiklen i *Edda* 1-2012 har redaktionen allerede givet sit besyv med i form af et firstrengt argument, der lyder, at »alle skriver bedre på sitt morsmål« (1), »skandinavister forutsettes å kunne lese skandinaviske språk« (2), »den norske tellekantordningens vekt på ISI-listene legger til rette for angloamerikansk dreining både når det gjelder språk og innhold, og de nasjonale tidsskriftene må ha et særlig ansvar for å korrigere dette« (3), og til sist dette, at »norsk som forskningsspråk på alle nivåer krever kontinuerlig røkt« (4). Yderligere antyder redaktørerne, at »stil og språkføring« må-

ske »spiller en særlig rolle i litteraturforskningen selv«, hvilket kunne innebære, at man simpelthen ikke kan klare sig med et unuanceret (og blodfattigt) 'pidgin engelsk'. Hertil kommer ligeledes antydningen af nødvendigheden af bevidst at overveje forholdet mellem litteraturforskningens nationale – og fællesnordiske – og internationale forpligtelse. Disse argumenter skal jeg gerne gøre til mine; de er for mig at se fornuftige, appellerende og nødvendige. Modersmålet skal forsvares – ikke nødvendigvis, fordi det *er* truet som forskningssprog for nuværende, hvilket Sivertsen jo påviser, at norsk faktisk ikke er, men derimod for at undgå, at det på sigt *bliver* det. Og ja, hvor er min modersmålsbeherskelse dog milevidt fra min tyske og engelske sprogføring, og hvor er jeg glad for, at de amerikanske skandinavister også kan læse mit sprog. Så hvorfor egentlig dette indlæg, når nu redaktionen lader til allerede at have skrevet det, der skulle skrives? Grunden er naturligvis, at jeg mener, at hverken Sivertsen eller redaktionen har fået *alle* de afgørende overvejelser med. For Sivertsen har faktisk en ret god sag, sådan som han præsenterer sit anliggende i den faginterne del af argumentet til forsvar for skandinaviske skribenters ret til at gøre brug af tidens verdenssprog. Den historie, Sivertsen her fortæller om én af den i ordets sande forstand grænseoverskridende litteraturforskningens kringelkroge og udforskningen af denne i en alt andet end sprogligt begrænset sammenhæng, vidner jo meget klart om nødvendigheden af at arbejde tværregionalt med udforskningen af den nordiske og den europæiske litte-

raturhistorie. Jeg forstår meget vel Sivertsens lyst til at formidle denne form for erkendelser i et bredt tilgængeligt sprog, for jeg har selv de samme overvejelser i forbindelse med formidlingen af min egen forskning, der drejer sig om reception af tysk filosofi i Skandinavien omkring år 1900. Også jeg har været i tvivl, når fordringen om at skrive den bedst mulige tekst på mit modersmål omhandlende skandinaviske forhold støder sammen med den lige så vigtige fordring om at formidle til så mange interesserede som muligt. Jeg har indtil videre forsøgt at honorere denne dobbelte fordring ved primært at skrive mine forskningsartikler på dansk – på mit sprog – og så videreformidle de centrale anliggender fra mine artikler i form af foredrag på engelsk og tysk, hvor man – hvis arrangørernes velvilje er med en – så sidenhen kan lade en oversættelse optrykke i en conference-antologi. Dette har jeg fået lov til med en af mine artikler, men har fået afvist det med en anden artikel – man ville kun trykke *originalt* materiale. Og det er her, vi begynder at nærme os sagens kerne: kravet om originalitet ved udgivelse af forskningsartikler. For både redaktionen på *Edda* og Gunnar Sivertsen har nemlig fuldstændig ret i deres betragtninger, om end der synes at være et næsten uoverkommeligt svælg imellem dem. På den ene side har vi som skandinaviske akademikere både pligt til og stor glæde ved at gøre brug af vore egne sprog – af vore modersmål – men på den anden side er der jo en stor verden derude, som vi da skulle være nogle skarn, hvis vi ikke ville tale med. For det drejer sig jo – hverken før eller nu – ikke kun om nordisk litteratur, for den nordiske litteratur er en del af og forholder sig til den europæiske, den vestlige og den globale litteratur. Hvordan løse denne knude af fordringsfuldhed? Det har jeg et helt simpelt forslag til, og det drejer sig som antydnet om den originalitetsfordring, der lyder til de skrivende og udgivende. For *hvis* de store, internationale tidsskrifter renoncerede på deres krav om kun at trykke ma-

teriale, der ikke har været udgivet før, ville Sivertsen og jeg slet ikke have noget problem, når vi skal vælge formidlingssprog. Vi ville simpelthen bare kunne gøre begge dele; først skrive vor modersmålsartikel og så sidenhen lade vore udredninger komme en større kreds til gode ved at oversætte artiklen til engelsk – eller hvilket sprog, der nu måtte være relevant for vores forskning. Med andre ord: Striden står faktisk slet ikke mellem Sivertsens verdensåbenhed og redaktionens forsvar for modersmålet. Den står derimod mellem på den ene side det dobbelte hensyn til forskningens rodfæstning i og forpligtelse over for en national og regional sammenhæng og vilje til formidling i en flersproget verden og på den anden side det urimelige krav om kun at trykke sine tekster i ét tidsskrift. Som det er nu, kan forskning faktisk blive hindret i udbredelse, hvis forskeren er så uheldig først at have offentliggjort sine undersøgelser i et ikke-almment tilgængeligt sprog! Dette krav om originalitet er naturligvis forbundet med den måde, meritering af forskere og tildeling af midler fungerer nu om dage, altså med det bibliometriske system. For hvis man faktisk havde ret til at lade sine artikler optrykke i flere udgaver, ville der jo fremkomme en vis skævvridning, idet de, der var dygtige til at få oversat deres tekster, ville få mange flere point end de andre, hvilket er et urimeligt kriterium, idet det ikke siger noget om deres evne til at bedrive og udgive mange forskningspublikationer, men om deres evne til at *formidle* deres forskning. Man må altså, hvis denne mulighed for fremmedsproget genudgivelse af publikationer realiseres, overveje, hvordan sådanne skal registreres, så de ikke 'tæller' lige så meget. Én mulighed er, at de kunne give færre 'point', en anden at de simpelthen skulle registreres som formidlingspublikationer. Jeg kan for nuværende ikke helt gennemskue, hvilken af de to muligheder, der er mest tiltalende, men er ret sikker på, at den sidste ville være mest fremkommelig.

Dette er naturligvis en debat, der må rejses i en international sammenhæng, for det er klart, at det er de store engelsksprogede tidsskrifter, der må flytte sig på dette punkt, hvis der skal ske noget i en større sammenhæng. Dermed skal det ikke være sagt, at en sådan ændring af udgivelsespolitik så skulle lade de skandinaviske tidsskrifter urørt. Nej, også disse – herunder *Edda* – bør efter min opfattelse overveje at tillade oversatte artikler, således at vore udenlandske kolleger og i anden række også de af os, der kunne finde på at skrive noget på andre sprog, inden vi skriver det på skandinavisk, også kunne få udbredt vores forskning i en skandinavisk sammenhæng. For vore udenlandske kolleger ville dette også være en god mulighed for at få

skrevet lidt mere på det skandinaviske sprog, de har tilegnet sig aktivt.

Dette er altså min anbefaling: Man bør i første omgang forhandle med de udenlandske tidsskrifter for skandinavistiske studier og så sidenhen undersøge, om en sådan praksis kunne vinde udbredelse i en almen litteraturvidenskabelig sammenhæng. Der er ikke noget enten–eller, der gives faktisk muligheden for et både–og, men det kræver, at man ikke kun tager samtalen om modersmålet og verdenssproget i en hjemlig sammenhæng, men også hæver spørgsmålet op på det internationale niveau, det naturnødvendigt *også* hører hjemme i.

Modersmål eller verdenssprog? Begge dele, tak!